
**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС.
СІМЕЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

УДК 347.121.1

Бакал Мальвіна Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7623-890X

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ
ПОЛІЦІЇ**

У статті розглянуто певні аспекти правової регламентації особистих немайнових прав працівників поліції у зарубіжних країнах. Важливе місце та значення у сфері забезпечення реалізації, охорони та захисту прав і свобод людини та громадянина в сучасних умовах розвитку людської цивілізації належить міжнародно-правовим гарантіям. Правова регламентація особистих немайнових прав працівників поліції за кордоном передусім ґрунтується на об'єднанні приватних та публічних інтересів поліцейського. Здійснюючи заходи щодо охорони публічного порядку та безпеки, працівник поліції залишається також і в статусі фізичної особи як учасника цивільних правовідносин.

Ключові слова: *немайнові права, поліцейська діяльність, зарубіжний досвід, забезпечення прав людини, соціальне життя, правопорядок.*

Сучасний стан цивільно-правового регулювання суспільних відносин свідчить про розширення сфери тих суспільних відносин, які включаються до його предмета. Одним із найважливіших досягнень сучасного цивільного законодавства є розширення його регулювання завдяки низці відносин, які мають характер особистих немайнових та виражаються у різних сферах людської життєдіяльності [1]. Обравши професію “*поліцейського*”, особа добровільно обмежує себе в цивільній правоздатності, а отже, працівникові поліції доводиться поступатися певною часткою своїх цивільно-правових можливостей на користь належного виконання службових обов'язків [2].

Особисті немайнові права поліцейського, що забезпечують соціальне життя, – досить складний і різноманітний інститут цивільного права; є низка проблем, які стосуються переліку особистих немайнових прав поліцейських як в Україні, так і в зарубіжних країнах.

В ідеальному варіанті будь-яке здійснення особистих немайнових прав фізичних осіб має проходити безперешкодно, своєчасно та в повному обсязі. Принаймні, відповідні гарантії повинні надаватись особі з боку держави й територіальних громад, які діють в особі відповідних органів [3]. І саме через те сут-

© Bakal Malvina, 2023

тевою гарантією безперешкодного здійснення фізичною особою особистих немайнових прав, безпосередньо чи через інших осіб, є право вимагати від посадових і службових осіб учинення відповідних дій, спрямованих на забезпечення здійснення нею (ними) особистих немайнових прав.

Мета статті – визначити особливості окремих аспектів правової регламентації особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне життя працівників поліції у зарубіжних країнах, на основі порівняльно-правового методу дослідження. Визначаються можливості й межі імплементації окремих положень щодо здійснення особистих немайнових прав, які забезпечують соціальне існування поліцейського.

Зокрема, важливо визначити, що особистість працівника поліції як учасника цивільних правовідносин має риси, з одного боку, громадянина, а з іншого – посадової особи, представника органу державного управління і держави загалом, яка реалізує правоохоронну функцію держави. Тому потребує створення відповідних умов для своєї діяльності, забезпечення стану належної правової захищеності. Основні принципи побудови систем підготовки кадрів у розвинених демократичних країнах у своїй сутності відповідають їх типологічним особливостям, якими вбачаються:

– розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, незалежність їх одне від одного; це означає, що відповідної складності й структурованості набувають будова системи підготовки фахівців, орієнтованість їх не лише на загальні завдання правоохоронної діяльності, а передусім на специфіку конкретної роботи в конкретній поліцейській службі; у цьому випадку максимально скорочується період адаптації до професійної діяльності, вона досягає необхідної ефективності;

– соціальна спрямованість роботи поліції – навчання та професійна підготовка майбутнього співробітника орієнтуються на захист, насамперед, прав і свобод громадянина; глибоке розуміння того, що поліція зобов'язана надати допомогу кожному громадянину у будь-яких надзвичайних ситуаціях;

– високий професіоналізм поліції, який досягається не лише завдяки глибокій професійній підготовці у фахових поліцейських закладах освіти, – наприклад, поліцейський у США, Великобританії і в багатьох інших країнах змушений протягом усієї служби навчатись, від цього залежать його просування по службі, присвоєння спеціального звання, оплата праці, пільги тощо; тому підготовка в навчальних закладах повинна закласти не лише знання й уміння, а і здатність до саморозвитку, адаптації до нових соціальних і технологічних вимог, кваліфікованого здобуття нових знань шляхом самоосвіти;

– позапартійність у роботі поліції – майбутній фахівець психологічно готується до того, що обраний ним професійний шлях накладає певні обмеження щодо проявів політичних і партійних переконань, навчається неупередженості у своїй службовій діяльності, усвідомленню й переконаності в тому, що поліція служить народу й державі, а не партіям чи класам [4].

Слід зазначити, окрім цивільного законодавства, серед міжнародних гарантій здійснення повноважень поліцією можна назвати Європейський кодекс поліцейської етики – це базовий документ, положення якого були імplementовані у національне законодавство всіх країн ЄС. Європейський кодекс поліцейської

етики прийнятий Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року [5]. Метою розробки та прийняття Кодексу стало визначення єдиних європейських напрямів і принципів у сфері загальних цілей, функціонування та відповідальності поліції для забезпечення безпеки і дотримання прав людини в демократичних суспільствах, регульованих принципом верховенства права.

Так, наприклад, у *Сполучених Штатах Америки* не існує єдиного закону, що регламентує діяльність поліції, так само, як і єдиного кодифікованого цивільного законодавства.

За сучасних умов у США досить успішно функціонує одна з найбільш складних за своєю структурою поліцейських систем. Для неї характерна різноманітність організаційно-правових форм, що зумовлюється особливостями історичного розвитку, правовою системою англо-американського типу, а також федеративним державним устроєм [6].

Історично склалося, що при оцінці роботи поліцейських підрозділів у США увага зверталася передусім на такі показники, як: зниження рівня злочинності; кількість арештів та затримань; рівень розкриття (співвідношення між зафіксованими та розкритими злочинами); час реагування на виклики [7].

Повноваження американських правоохоронних органів досить широкі. Поліцейський не зобов'язаний показувати своє посвідчення, але повинен мати спеціальний жетон на видному місці. У них немає потреби шукати понять. У Сполучених Штатах поліцейський має право на арешт як за фактом учиненого злочину, так і за підозрою в скоєнні його [2]. При цьому можна проводити обшук затриманого, головним чином, щоб знайти зброю. Співробітник дорожньої поліції може обшукувати автомобіль, вимагати у водія відкрити багажник. Громадянин США зобов'язаний у разі необхідності надавати поліцейському свій транспортний засіб. У США діє так зване “правило Міранди”. Під час арешту поліцейський повинен повідомити затриманому таку інформацію: “Ви маєте право зберігати мовчання. Усе, що ви скажете, може й буде використано проти вас у суді” [2, с. 96].

Американському поліцейському заборонено застосовувати силу без об'єктивної необхідності. При цьому він може використовувати табельну зброю у будь-якій ситуації, яку вважає небезпечною для свого життя і здоров'я інших осіб. Будь-яке застосування зброї автоматично тягне за собою медичний огляд, а також відпустку й розслідування законності її застосування.

До того ж у системі підготовки поліцейських кадрів США враховані й питання запобігання корупції та недопущення конфлікту інтересів (зокрема, розроблені довідники з питань етики, принципи етичної поведінки, стандарти етичної поведінки для службовців органів виконавчої гілки влади) [6].

Водночас варто сказати, що під час розробки системи підготовки поліцейських у *Польщі*, її структури та методів навчання використовувався досвід поліції Франції, Німеччини та ін. Діяльність поліції Польщі регламентується Законом Республіки Польща про поліцію від 1990 року, серед основних немайнових прав поліцейського перевага надається достатньому соціальному захисту, зокрема заохочення, компенсації, вихідні допомоги та інше. Відповідно до Закону про поліцію, в поліції може служити громадянин Польщі з доброю репутацією, який не відбував покарання,

а також має фізичні та розумові здібності, достатні, щоб служити у збройних формуваннях і дотримуватися особливої службової дисципліни [4].

Підготовка поліцейських починається з початкової професійної освіти, обов'язкової для початківців. Підготовкою працівників поліції на базовому рівні можуть займатися відділи і самостійні підрозділи поліції та поліцейські навчальні центри, які можуть створюватися в деяких воєводських комендатурах. Крім того, відповідно до Закону “Про антитерористичну діяльність” від 10 червня 2016 року, поліція має здійснювати протидію терористичній діяльності [8].

До того ж важливою є співпраця поліції та місцевого самоврядування, про яку не можна не згадати, це комісії безпеки та порядку, які створюються і функціонують на повітовому рівні, координують роботу міської стражі, зокрема оцінку загроз громадському порядку та безпеці громадян на території повіту, оцінку нормативно-правових актів та інших документів, пов'язаних із забезпеченням громадського порядку [9].

Незважаючи на те, що *Великобританія* є унітарною державою, на відміну від США, структура її поліції також відрізняється складністю та високим ступенем децентралізації. Зокрема, в Англії та Уельсі відсутня єдина поліцейська служба. Відповідно до Акту про поліцію 1996 року, основним органом, що здійснює оцінку роботи поліції в Англії та Уельсі, є Інспекція у справах поліції [7]. Британське законодавство не встановлює детальної форми плану поліцейської діяльності, однак містить низку вимог до його змісту. Він має містити: цілі у сфері поліцейської діяльності та протидії злочинності; основні поліцейські заходи, що має здійснити поліцейський підрозділ; фінансові та інші ресурси, які планується надати поліцейському підрозділу; критерії та методи, за допомогою яких оцінюватиметься якість роботи поліції; умови надання грантів за зниження рівня злочинності.

План поліцейської діяльності та протидії злочинності визначає чотири основні цілі, які, у свою чергу, конкретизуються у завданнях:

1. Формування довіри до поліції: взаємодія з місцевими громадами, забезпечення присутності поліцейських та їх доступності для громадян.

2. Підтримка потерпілих: ефективно надання поліцейських послуг потерпілим, протидія насильству проти жінок та дівчат, протидія насильству в сім'ї, протидія злочинам на ґрунті ненависті.

3. Підтримка безпеки у громадах: забезпечення виконання стратегічних вимог Міністерства внутрішніх справ, протидія негативним ефектам вживання алкоголю і наркотиків, протидія антисоціальній поведінці, взаємодія з партнерами з метою покращення якості послуг, що надаються особам з розумовими проблемами (правопорушникам та потерпілим).

4. Економічно доцільне надання поліцейських послуг: забезпечення високого співвідношення якості і ціни поліцейських послуг, формування ефективної системи підзвітності та управління якістю.

Таким чином, система оцінки поліції у *Великобританії* поєднує як децентралізований підхід, що дозволяє враховувати очікування та побажання місцевих громад, та централізований підхід, який дозволяє державі ефективно реалізовувати політику у правоохоронній сфері. Це, а також комплексність оцінки, дозволяє

дослідникам відносити систему оцінки поліції в Англії та Уельсі до кращих міжнародних практик у цій сфері.

Королівська військова поліція Нідерландів на сьогодні – це поліцейська організація з військовим статусом, що знаходиться під юрисдикцією Міністерства оборони, але в основному працює в інтересах Міністерства юстиції і Міністерства внутрішніх справ та у справах Королівства. Королівська військова поліція Нідерландів виконує такі обов'язки: допомога силам поліції, боротьба з нелегальною імміграцією, боротьба з міжнародною злочинністю, охорона державного кордону, боротьба з масовими заворушеннями та інші [10].

У 2013 році прийнято Кодекс професійної етики поліції, де закріплено статус та зміст основних етичних цінностей поліцейського: чесності, надійності, мужності, обов'язковості, незалежності у своїх діях, професійності [11].

Як бачимо, сутнісні властивості та якісно-кількісна характеристика системи особистих немайнових прав знаходяться в об'єктивному взаємозв'язку з особливостями системи права відповідної країни [12]. Водночас процеси глобалізації зумовлюють необхідність зближення різних правових систем, у тому числі щодо закріплення та захисту особистих немайнових прав фізичних осіб, що може бути здійснено тільки на основі встановлення спільних та відмінних рис такого закріплення та захисту в різних системах приватного права

Проаналізувавши окремі аспекти нормативної регламентації особистих немайнових прав працівників поліції за кордоном, що забезпечують соціальне життя, щодо положень цивільного законодавства, можна сказати, що цивільне законодавство зарубіжних країн здебільшого спрямоване на закріплення природних особистих немайнових прав. До того ж працівники поліції в зарубіжних країнах у службовій діяльності доводиться поступатися певною часткою своїх цивільно-правових можливостей на користь належного виконання службових обов'язків у контексті публічної безпеки та порядку. Слід підсумувати, що особисті немайнові права поліцейського, які забезпечують соціальне буття, завжди акумулюються в межах певної їх системи, і що ці права виникають з приводу якостей і властивостей особи у зв'язку з її місцем і цінністю в соціумі, що сприяє значущості та свободі як найвищому прояву справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Юркевич Ю.М., Дутко А.О.* та ін. Особисті немайнові права особи: навч. посібник / за ред. А.О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.
2. *Марініч Ж.С.* Окремі аспекти правової регламентації особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в зарубіжних країнах. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Вип. 2. Т. 1. С. 91–98.
3. *Сокурєнко О.А.* Щодо проблем визначення змісту особистих немайнових прав. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 3 (9). С. 65–69.
4. *Васильєва В.І., Моргунов О.А.* Аналіз принципів підготовки поліцейських України та країн східної Європи. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2019. С. 32–34.
5. Європейський кодекс поліцейської етики. Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 р. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf. (дата звернення: 11.02.2023).

D1%96%D1%8F_%D0%9D%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BB%D0%B0_%D0%BD%D0%B4%D1%96%D0%B2. (Date of Application: 14.02.2023) [in Ukrainian].

11. *Hladchuk D.I.* (2020). Mizhnarodni deontologichni standarty politseiskoi diialnosti u sferi zabezpechennia prav liudyny. "International deontological standards of police activity in the field of human rights enforcement". Almanac of International Law. Issue 24. P. 88–96 [in Ukrainian].

12. *Posykaliuk O.O.* (2014). Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib yak obiekt tsyvilno-pravovoi okhorony v romanskii, hermanskii ta anhlo-amerykanskii systemakh pryvatnoho prava. "Personal non-property rights of individuals as an object of civil law protection in the Romanian, German and Anglo-American systems of private law". University Scientific Notes. No 1 (49). P. 46–53 [in Ukrainian].

UDC 347.121.1

Bakal Malvina,

Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher,
State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-7623-890X

FEATURES OF LEGAL REGULATION FOR PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS OF POLICE OFFICERS IN FOREIGN COUNTRIES

According to the research, received on selected aspects of the normative regulation of personal non-property rights of police officers, ensuring social order and the conduct of service in foreign countries, we see this as an inherent combination with the general provisions of civil law and the specificity of service activity in general. However, importantly, the effective exercise of personal non-property rights that ensure the social being of a police officer depends on the perfection of the legal framework governing the procedure and conditions of service in the police force and the effective protection of these rights.

Personal non-property rights of a police officer ensuring social life represent a rather complex and diverse civil law institution. This category of rights is related to the fact that every person lives in society, which leads to the emergence of other personal non-property rights. This state of affairs contributes to the relevance and, at the same time, creates problems with the list of personal non-property rights of police officers both in Ukraine and in foreign countries.

Based on the foregoing, we can conclude, that the list of personal non-property rights that ensure the social existence of police officers in foreign countries, have a number of common positions in the legislation. First of all, they include legal aid at the expense of the state, prohibition of political associations, and respect for the honor and dignity of a police officer.

When outlining the list of personal non-property rights of police officers, it should be noted that the effectiveness of the exercise of personal non-property rights will to some extent depend on the perfection of the legal framework of a particular country. Therefore, we can confidently say that personal non-property rights are derived from natural rights and include a set of rights aimed at preventing situations of social and legal risk in a person's normal life and maintaining optimal living conditions.

Keywords: non-property rights, police activity, foreign experience, ensuring human rights, social life, law and order.

Отримано 18.04.2023

© Bakal Malvina, 2023

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2023.1\(59\).22](https://doi.org/10.36486/np.2023.1(59).22)

Issue 1(59) 2023

<http://naukaipravoohorona.com/>